

УДК 330.3;338.22

Корчева В. І.
Крючкова Н. М.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ПРОГНОЗУВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті розглянуто особливості методів прогнозування фіскальних індикаторів в умовах економічної невизначеності. Залежно від реагування державної бюджетно-податкової політики на фактор невизначеності описано основні моделі державної поведінки. Проаналізовано національні відмінності в прогнозуванні закордонних країн на різних етапах розвитку залежно від рівня невизначеності. Такі особливості закордонних країн порівняно з методами та специфікою прогнозування в Україні на сучасному етапі її розвитку. Це дало змогу надати відповідні рекомендації щодо вдосконалення прогнозування фіскальної ефективності в умовах економічної невизначеності для національної економіки.

Ключові слова: фіскальна невизначеність, прогнозування фіскальних індикаторів, бюджетне прогнозування, нестабільність, бюджетно-податкова політика.

Постановка проблеми. Удосконалення ефективності проведення фіскальної політики є однією з найголовніших проблем у сучасній економіці, оскільки це безпосередньо впливає на головну мету економіки як науки – підвищення добробуту населення. Якісне прогнозування майбутніх фіскальних індикаторів є запорукою ефективного планування розподілу бюджетних коштів та напрямів подальшого економічного розвитку країни. Проте точному та вірогідному прогнозуванню перешкоджають два основних фактори – помилковість самих методів прогнозування та наявність економічної невизначеності. Саме вплив останнього фактору досліджується у цій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інформаційну базу дослідження представлено науковими працями закордонних та українських учених. Так, теоретичне поняття невизначеності вперше запропонував Дж. Кейнс [5]. Б. Оєрбах [6] запропонував власне визначення природи фіскальної невизначеності, її джерела та способи усунення шляхом зваженої економічної політики. В Україні національні особливості методів прогнозування фіскальних показників досліджував М. Крупка [2], О. Зварич [1], І. Лук'яненко [3] та Т. Михайлова [4] досліджували особливості прогнозування фіскальних індикаторів з урахуванням бюджетних ризиків.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема економічної та фіскальної невизначеності є мало досліджуваною, проте дуже актуальною, оскільки вона властива економіці кожної країни тією чи іншою мірою на різних проміжках часу. Саме тому сучасний стан економіки України визначає проблему вдосконалення прогнозування фіскальних показників однією з найважливіших на сьогодні.

Метою статті є вдосконалення прогнозування у фіскальній сфері України в умовах економічної невизначеності.

Викладення основного матеріалу дослідження. Прогнозування фіскальних показників в умовах невизначеності економічного розвитку є актуальною проблемою сьогодні, оскільки точність прогнозування є запорукою стабільного економічного зростання. Під фіскальною невизначеністю розуміється ситуація, коли існування факторів соціально-економічної невизначеності, розподіл ймовірності яких ми не можемо отримати повною мірою, впливають на фіскальні індикатори таким чином, що не можна говорити про точний та якісний їх прогноз, а це, у свою чергу, приводить

до бюджетних втрат. Таким чином, ми можемо стверджувати, що фіскальна невизначеність є більш спеціалізованою, ніж загальне кейнсіанське розуміння економічної невизначеності, та включає такі фактори, як законодавчу невизначеність та невизначеність державного бюджету.

Фіскальна невизначеність складається з двох основних елементів:

1) законодавчої, яка охоплює часті зміни, доповнення, реформи у фіскальній сфері;

2) бюджетної, яка є зображенням розриву між фактичними та прогнозованими бюджетними доходами та видатками.

Так, якщо законодавча невизначеність диктується факторами, розподіл ймовірності яких отримати неможливо (наприклад, вона суттєво збільшилась під час фінансово-економічної кризи в 2008–2009 рр., під час прийняття Податкового кодексу України та згодом через революцію та воєнні діями на сході країни), то бюджетна невизначеність може зростати через недосконалість бюджетного прогнозування. Іншими словами, вдосконалення методів прогнозування та планування зменшує фіскальну невизначеність через те, що зменшується відхилення між обсягами запланованих та фактичних бюджетних витрат та доходів.

Одним із методів, що враховує вплив різноманітних макроекономічних факторів та бюджетних ризиків, отримав назву моделювання впливу факторів. Він дає змогу оцінювати прогнози, відокремлюючись від впливу незалежної змінної на залежні змінні в межах одного рівняння. При цьому модель головних компонент передбачає розрахунок окремої похідної змінної залежно від поведінки залежної змінної за допомогою оцінених коефіцієнтів головних компонент. Така методика може застосовуватись під час прогнозування фіскальних даних з урахуванням макроекономічних політичних змінних: державні витрати бюджету, зовнішній борг, бюджетний дефіцит тощо.

Іншим методом, що дає змогу розробляти прогнози у разі фіскальної невизначеності є метод експлікативних моделей. Такі моделі можуть бути як одне рівняння, так і система рівнянь, у межах яких кількісно описуються та оцінюються взаємозв'язки між прогнозованими змінними та факторами, що їх формують. Однією зі складників експлікативних моделей є Уортинські моделі [1, с. 74], які являють собою серію моделей, що постійно доповнюються та оновлюються на нові економічні реалії. Такий різновид моделей існує

на базі методу найменших квадратів та поквартальної статистичної інформації. Уортинські моделі є дуже важливими в побудові прогнозів в умовах невизначеності, оскільки вони дають можливість отримувати багатоваріантні прогнози та мають можливість враховувати різноманітні гіпотези у своїх межах.

Крім формалізованих методів прогнозування фіскальних величин, в економіці використовуються також інтуїтивні методи, до яких можна віднести метод індивідуальних та колективних експертних оцінок. Найпоширенішими варіантами індивідуальних експертних оцінок є побудова сценаріїв та генерація ідей. До другої групи можна віднести метод мозкової атаки, анкетування та методи комісії.

На жаль, наявні моделі не можуть гарантувати точні прогнози фіскальних показників в умовах невизначеності, оскільки більшість факторів фіскальної невизначеності не можуть оцінюватись та прогнозуватись кількісно. Крім того, самі параметри експлікативних моделей не впливають на прогнозовані змінні через те, що дуже важко отримати точну форму зв'язку між прогнозованими змінними та факторами. Хоча і розглянуті моделі не можуть забезпечити точну оцінку майбутнього, ми можемо говорити про вдосконалення якості прогнозів через розроблення кількох альтернативних варіантів та через часткові прогнози.

Звичайно, дуже складно говорити про якісні прогнозні дані в довгостроковій перспективі, коли діють такі фактори фіскальної невизначеності, як зміна темпів зростання продуктивності праці, зміна демографічної ситуації, екологічні чи соціальні катаклізми, проте в короткостроковому періоді основним джерелом фіскальної невизначеності є зміни в бізнес-циклах, що дає змогу передбачити коливання у фіскальних показниках.

Одним із варіантів зменшення негативних ефектів невизначеності економічного розвитку для фіскальних показників країни є проведення стрес-тестування. Бюджетні ризики є також і фінансовими, тому такий метод актуально використовувати не лише в банківській сфері, як це робиться зазвичай, а й у бюджеті країни. Такі тестування базуються на ситуаційному моделюванні. Ймовірними ситуаціями при цьому можуть бути падіння доходів населення більш ніж на 10 в.п., девальвація національної валюти, збільшення індексу цін понад 10%, зростання цін на енергоносії, зростання обсягу державного боргу тощо. Ситуаційні стрес-тести дають можливість перевірити здатність держави профінансувати основні видатки бюджету та забезпечити стабільний економічний ріст в умовах невизначеності економічного розвитку, спираючись на декілька альтернативних варіантів розвитку подій. На жаль, в Україні стрес-тестування не використовується для визначення стійкості бюджету в різноманітних економічних умовах, проте високий рівень невизначеності країни робить цей метод край важливим для зменшення майбутніх фіскальних ризиків.

Проблема прогнозування в умовах невизначеності стоїть так гостро, що деякі економісти приймають позицію державного ігнорування фактора невизначеності. Так, наприклад, В. Брейнард [7] поясняє, що політики повинні діяти обережно, мінімізуючи соціальні втрати. При цьому найбільшої шкоди, на його думку, завдає «перегрів» економіки, тому фіскальна політика повинна бути спрямована на приборкання інфляції більше, ніж на досягнення повної зайнятості. А сам фактор економічної невизначеності, по суті, є непередбачуваним, тому інструменти фіскальної політики під час прогнозування майбутньої діяльності повинні обиратись так само, як і під час повної визначеності.

На практиці виявилось, що всі наявні моделі прогнозування фіскальних індикаторів не передбачали навіть розвитку фінансово-економічної кризи 2008 р. П. Кругман зазначив, що основним недоліком таких моделей стало «ідеалізоване бачення економіки, в якій все раціонально взаємодіяло на досконалих ринках» [1, с. 76]. На думку Р. Грінберг, чим більше розвивається економічна теорія, тим більше нелогічності, тим самим і невизначеності притаманно для наших знань про навколишнє середовище [1, с. 76–77]. Це зумовлює те, що для країн з підвищеним рівнем невизначеності, до яких відноситься й Україна, актуальним є побудова лише короткострокових прогнозів.

Прогнозування в умовах невизначеності у різних країнах є національною особливістю. Так, досить розповсюдженим серед країн світу є складання надзвичайного бюджету. Такий бюджет складається у разі введення надзвичайного стану в країні (війни, стихійних лих, революцій тощо) та може додаватись до звичайного бюджету або замінювати його повністю. Особливістю таких бюджетів є також і те, що їх витрати покриваються за допомогою внутрішніх позик та кредитів.

Австралія використовує метод приросту до бюджетного прогнозування, а відповідальними за розробку фіскальних прогнозів назначає лінійні міністерства. При цьому самі фіскальні прогнози будуються на чотирирічну перспективу, а їх коригування залежно від соціально-економічних та політичних змін здійснюється чотири–п'ять разів на рік. Самим процесом фіскального прогнозування займаються відповідальні міністерства та відомства.

Також характерним для цієї країни є прогнозування державних видатків за програмами, виконання яких закріплюється за міністерствами й відомствами та які мають зображати певні напрями бюджетної політики. Тобто існує дуже тісний зв'язок між процесами планування та прогнозування: перше спирається на друге, а саме прогнозування є процесом не стратегічним, а об'єктивним та враховує всі можливі фіскальні ризики.

Країни Євросоюзу в процесі складання прогнозів бюджетів своїх країн зважають на оцінку

Таблиця 1

**Особливості бюджетного прогнозування в закордонних країнах
в умовах низького рівня невизначеності**

Країни	Рівень невизначеності	Особливості бюджетного прогнозування
Австралія	Низький	Використовує метод приросту витрат та сценарний метод; коригування прогнозів здійснюється чотири–п'ять раз на рік з огляду на фіскальні ризики. Планування базується на прогнозуванні, а не навпаки

Джерело: побудовано авторами

доходів та витрат на кілька років уперед після поточного року. Крім того, країни – учасниці ЄС у своїх прогностичних розробках повинні враховувати Маастрихтський договір та «Пакт стабільності та розвитку», який включає певні фінансові параметри. Так, бюджетний дефіцит країн-учасниць не повинен перевищувати 3% ВВП, а загальний державний борг – 60% ВВП. Найбільшого успіху в такому довгостроковому плануванні досягли Німеччина та Франція. Проте якщо в Німеччині прогностичні оцінки здійснюють сторонні експертні організації, то у Франції цим процесом займається Міністерство фінансів. У Німеччини прогнозування фінансових показників в умовах невизначеності являє собою, по-перше, прогнозування що базується на певних стандартах бюджетування, обліку та звітності, а по-друге, макроекономічні припущення. При цьому офіційного пояснення залежності між такими припущеннями, податково-бюджетним прогнозом та його виконанням немає. У Франції під час побудови фінансових прогнозів використовуються стратегічні плани розвитку.

У США прогностичними розробками фінансових показників займаються державні підрозділи, комерційні прогностичні фірми та дослідницькі організації. Методи США виділяються своєю масштабістю: прогностичні оцінки складаються не лише для національної економіки, а й для світової економіки, економіки груп країн окремих штатів, округів, графств, міських районів, окремих фірм та товарних ринків. Разом із фінансовими показниками розробляються такі прогнози, як забезпеченість енергоресурсами та робочою силою. Такі показники допомагають вирахувати вплив різних факторів у майбутньому на фінансовий клімат у країні та таким чином зменшити рівень невизначеності майбутнього.

У Канаді здійснюється система управління витратами, що покращує фінансову дисципліну та допомагає уряду досягати цілей фінансової політики. Казначейська рада країни визначає середньострокові цілі фінансової політики, а також міністерські ліміти витрат у довгостроковій перспективі. У межах цих лімітів міністерства мають

можливість розробляти довгострокові бізнес-плани.

Уряд Японії фінансове прогнозування здійснює на основі п'ятирічних індикативних планів з метою виконання стратегічних цілей. Отже, можна говорити, що уряд Японії дотримується позиції ігнорування проблеми невизначеності та діє незалежно від майбутніх ризиків. Південна Корея також використовує у своїй методології середньо- та довгострокові плани з жорсткою системою контролю та економічного відбору найсильніших учасників ринку [8]. Проте разом із планами країна також використовує метод експертних оцінок для створення прогнозів фінансових показників в умовах невизначеності.

Як і Японія, Індія та Китай також використовують у своїх прогнозах систему планування, яка складається з директивної державної та індикативної – для приватного сектора. Така система спрямована на виконання стратегічних планів та виведення країни у ряди постіндустріальних та не враховує фактор невизначеності у своїх прогнозах.

У процесі розробки фінансових прогнозів в Росії використовуються три основних методи:

- експертних оцінок, який враховує зміни поточної ситуації, але також є суб'єктивним;
- сценарний метод, що складається з песимістичного та оптимістичного сценаріїв;
- метод екстраполяції, що являє собою перенесення факторів впливу з минулого на поточну та майбутню ситуацію з певним коригуванням.

Хоча й обрана методика повинна зменшувати втрати від майбутньої невизначеності, прогностичні фінансові показники у Росії не втілюються у життя та часто характеризуються нереалістичністю розрахунків.

Деякі специфічні відмінності в побудові прогнозів фінансових показників мають Арабські країни. Це пояснюється особливостями національних економік та підвищеним рівнем невизначеності. Так, до бюджету Ірану входять, по-перше, офіційний державний бюджет, який складається Кабінетом Міністрів Ірану, по-друге, нафтовий фонд, який може виділяти гроші на термінові та спеціальні проекти. При цьому бюджет нафтового

Таблиця 2

Особливості бюджетного прогнозування у закордонних країнах в умовах середнього рівня невизначеності

Країни	Рівень невизначеності	Особливості бюджетного прогнозування
США, Канада, країни ЄС (крім Греції та Іспанії), Південна Корея, Аргентина, Чилі, Мексика, ОАЕ	Середній	Використання нормативів з фінансовими параметрами, макроекономічних припущень, стратегічних планів розвитку, оцінення прогнозних показників здійснюється за допомогою широкої бази джерел (як приватними експертними підприємствами, так і державними установами). Оцінюються прогностичні показники всіх факторів впливу на доходи та видатки держави

Джерело: побудовано авторами

Таблиця 3

Особливості прогнозування фінансових індикаторів у закордонних країнах в умовах високого рівня невизначеності

Країни	Рівень невизначеності	Особливості бюджетного прогнозування
ЮАР, Китай, Японія, Греція, Іспанія, Перу, Колумбія, Індія, Росія, Бразилія, країни пострадянського простору	Високий	Використання індикативних планів та стратегічного прогнозування у середньостроковій перспективі. Широко використовується метод експертних оцінок. У процесі побудови прогнозів застосовуються певні фінансові нормативи, обмеження державних витрат, можливість переводити бюджетні кошти з одних цільових програм на інші, можливість автоматичного підвищення податків, активне використання цільових фондів. Прогнози характеризуються неточністю, а їх метою є побудова стратегії розвитку країни, а не спроба якнайточніше передбачити можливі ризики для економіки

Джерело: побудовано авторами

фонду не є прозорим, лише іноді деякі дані про нього публікуються через звіти та слухання.

В Ірані та Іраку немає спеціального надзвичайного бюджету. Арабські країни у своїх прогнозуваннях спираються на офіційний державний бюджет. Проблема невизначеності для таких країн є тим вищою, чим вище є рівень тіньового сектора та ризику посилення конфліктів з їх економічними та політичними санкціями. В Афганістані розробляються трирічні прогнозні плани міністерствами, а сам процес є схожим до прийняття бюджету в Україні. Суттєві відмінності є лише у структурі запланованого бюджету, більшість коштів якого спрямовані на оборону та відновлення інфраструктури країни. На жаль, закритість Арабських країн обмежує можливості отримання інформації щодо деталей методів прогнозування фіскальних даних у цих країнах та основних інструментів, що використовуються.

Дуже цікавим для дослідження є досвід країн Латинської Америки. У процесі розробки прогнозів у фіскальній сфері всі країни, крім Колумбії, спираються на нормативи щодо обмеження дефіциту (або профіциту) державного бюджету та обсягу боргу. Крім того, Аргентина, Болівія та Уругвай мають встановлені обмеження номінальних видатків бюджету, а Колумбія, Еквадор та Перу – реальних. Проте слід зазначити, що деякі із зазначених фіскальних правил можуть бути скасовані: наприклад, постанова щодо обмеження державного боргу може бути нереалізована в Бразилії, а щодо граничних видатків – у Венесуелі та Колумбії. Для побудови фіскальних прогнозів країни використовують оцінку середньострокових видатків, які входять до складу планування майбутніх державних витрат. Така методологія дасть змогу зменшити невизначеність щодо майбутнього фінансування та політичної спрямованості та зосередитись на довгострокових політичних пріоритетах. Середньострокові видатки охоплюють центральні державні видатки, а також іншу інформацію, яка буде впливати на майбутні витрати. Наразі така методологія використовується у 7 країнах: Аргентині, Бразилії, Чилі, Перу, Гватемалі, Уругваї та Венесуелі.

У більшості країн Латинської Америки для зниження негативного впливу економічної невизначеності у фіскальній політиці застосовуються спеціальні заходи. Наприклад, у Коста-Риці, Гватемалі, Мексиці та Венесуелі використовують автоматичне зниження державних витрат у разі погіршення економічних умов. Такі зміни можуть вноситись в бюджет у середині року: в Бразилії такі заходи базуються на Законі Бразилії «Про фінансову відповідальність держави», у Коста-Риці – на Законі Коста-Ріки «Про надзвичайний бюджет» [9]. У Парагваї існують заходи щодо автоматичного підвищення ставок податків і разі несприятливих економічних умовах. Також у деяких країнах Латинської Америки передбачено

у разі непрогнозованих економічних змін переводити бюджетні кошти з одних цільових програм на інші, проте лише у Венесуелі такі дії можна здійснювати без обмежень.

У країнах пострадянського простору, в тому числі й в Україні, прогнозування фіскальних показників в умовах невизначеності економічного розвитку будується на використанні двох основних підходів – постатейного та нормативно-цільового. Постатейний, або традиційний, метод передбачає прогнозування видатків держави а короткостроковому періоді (на один рік). При цьому особливу увагу приділяють поточним видаткам та адміністративним потребам, що, як правило, обмежені певними нормами та нормативами. Нормативно-цільовий метод прогнозування базується на стратегічному плануванні розподілення державних коштів та вирішенні конкретних національних соціально-економічних проблем.

Таким чином, можна простежити взаємозв'язок між рівнем економічної невизначеності країни та її особливістю в прогнозуванні фіскальних показників. Очевидно, що чим вищим є рівень економічної невизначеності, тим менше установ беруть участь у складанні прогнозів та планів фіскального розвитку, тим вужчою є база прогнозування та гнучкою – фіскальна політика.

Водночас самі прогнози є нереалістичними, неточними, а рух бюджетних коштів часто є непрозорим. Така свобода фіскальної політики залежно від змін соціально-економічних обставин у країнах з високим рівнем невизначеності зазвичай замість стабілізаційної ролі приводить до зловживань та посилення фіскальної невизначеності. Високий обсяг тіньового сектора та складнощі у вірогідності статистичної інформації не дають змогу розробляти реалістичні прогнози, а відсутність розробок щодо прогнозування факторів впливу на майбутні фіскальні показники – врахувати всі ризики для фіскальної стійкості країни.

Для зменшення рівня фіскальної невизначеності країнам може бути рекомендовано складання надзвичайного бюджету (через те, що майже всі обрані країни мають воєнні конфлікти на своїй території) з прозорими статистичними даними про рух бюджетних коштів. Зменшенню рівня фіскальної невизначеності буде також сприяти використанню методу експертних оцінок, проведення публічних дебатів щодо можливих соціально-економічних ризиків, проведення заходів для зменшення обсягу тіньової економіки. Важливим методом також є побудова сценаріїв та опис майбутніх подій у вигляді ймовірних діапазонів. Тому, крім перерахованих вище рекомендацій, можна порадити складання довгострокових стратегічних планів розвитку з додержанням певних фіскальних нормативів, а також прогнозування майбутніх факторів (соціально-економічних, демографічних, енергетичних, екологічних), що можуть впливати на фіскальні показники розви-

Таблиця 4

Особливості бюджетного прогнозування у зарубіжних країнах в умовах дуже високого рівня невизначеності

Країни	Рівень невизначеності	Особливості бюджетного прогнозування
Афганістан, Сирія, Іран, Ірак, Пакистан, Україна, країни центральної та західної Африки, ряд острівних країн	Дуже високий	Для країн – експортерів нафти наявність нафтових фондів як додаткове джерело стабілізації; прогнози складаються лише для бюджету, а не для всіх факторів, що можуть вплинути на обсяг та структуру витрат та доходів бюджету. Не залучені спеціалізовані прогнозні фірми. Прогнози, як правило, нереалістичні

Джерело: побудовано авторами

тку країни. У разі відсутності можливості до самостійного прогнозування такого широкого спектра факторів та їх впливу на майбутній фінансовий клімат може застосовуватись допомога більш розвинених країн.

Короткострокове та середньострокове прогнозування у фінансовій сфері в Україні регулюється Бюджетним кодексом України, Законом України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» та постановою Кабінету Міністрів України «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету». Бюджетні середньострокові прогнози здійснюються не лише на державному, а й на місцевому рівні та спираються на індикативні прогнозні показники.

Висока економічна невизначеність, що присутня для України у нинішніх умовах розвитку, робить неефективними економетричний та експертний методи прогнозування. Це зумовлює актуальність використання комбінованих методів, що об'єднують метод прогнозування на основі часових рядів та економетричні методи. Метод прогнозування на основі часових рядів являє собою прогнозування бюджетних показників з урахуванням їх динаміки за минулий період.

Збільшенню фінансової невизначеності в Україні та є перешкодою якісного прогнозування та планування наступні проблеми:

По-перше, невідповідність бюджетного планування загальнодержавному плануванню. У країні звичайними є ситуації, коли соціально-економічні плани держави можуть прийматись без

урахування бюджетних можливостей, а бюджетне планування не базується на соціально-економічній програмі. Згідно з даними Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України, досить часто фіксуються випадки затвердження державних програм без узгодження їх фінансування. Така невідповідність планування та прогнозування перешкоджає покращенню ефективності фінансової політики та лише посилює ситуацію фінансової невизначеності.

По-друге, невідповідність бюджетного прогнозування та планування на різних рівнях державного управління приводить до таких ситуацій: у короткостроковому періоді не планування підпорядковано об'єктивному прогнозуванню, а навпаки. Таким чином, для виконання плану в країні може затверджуватись надмірно оптимістичний прогноз, як можна було спостерігати в кризовий 2009 р. У середньостроковому та довгостроковому періодах прогнозування є нереалістичним та не має практичної цінності.

Висновки. Отже, проблема підвищення ефективності фінансової політики в Україні в умовах невизначеності пов'язана з оцінкою фінансових ризиків та їх можливих наслідків. На цей момент у країні відсутній системний підхід до бюджетного прогнозування, що посилює фінансову невизначеність та знижує ефективність заходів бюджетно-податкової політики. Актуально також залишається проблема вибору методів побудови бюджетних прогнозів в умовах економічної невизначеності. Такі особливості зробили край важливим оцінку фінансових ризиків, їх впливу на бюджет та індекс фінансової невизначеності країни.

Список використаних джерел:

1. Зварич О. Податкові надходження: методологія прогнозування : [монографія] / О. Зварич. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. – 444 с.
2. Крупка М. Програмно-цільовий метод бюджетування в Україні / М. Крупка // Вісник Львів УН-ТУ. – 2009. – № 41(477). – С. 16–34.
3. Лук'яненко І. Системне моделювання показників бюджетної системи України: принципи та інструменти : [монографія] / І. Лук'яненко. – К.: Києво-Могилянська Академія, 2004. – 584 с.
4. Михайлова Т. Математичне моделювання обсягів податкових надходжень з урахуванням ризику / Т. Михайлова // Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту. – 2007. – Вип. 19. – С. 113–117.
5. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. Кейнс ; пер. с англ. – М., 1978. – 321 с.
6. Auerbach A. Fiscal Uncertainty and How to Deal with It / A. Auerbach // Hutchins Center on Fiscal & Monetary Policy at Brookings. – 2014. – № 6. – 29 p.
7. Brainard W. Uncertainty and the effectiveness of policy / W. Brainard // American Economic Review. – 1967. – № 57. – P. 411–425.
8. Performance Budgeting in OECD countries. – Paris : OECD, 2014.
9. Budgeting in Latin America: Results of 2006 OECD Survey. – 2007. – Vol. 7. – 38 p.

Корчевая В. И.
Крючкова Н. М.

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ФИСКАЛЬНОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ В УСЛОВИЯХ НЕОПРЕДЕЛЕННОСТИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Резюме

В статье рассмотрены особенности методов прогнозирования фискальных индикаторов в условиях экономической неопределенности. В зависимости от реагирования государственной бюджетно-налоговой политики на фактор неопределенности описаны основные модели государственного поведения. Проанализированы национальные особенности в прогнозировании зарубежных стран на разных этапах развития в зависимости от степени неопределенности. Изучена специфика прогнозирования фискальных показателей в Украине на современном этапе ее развития. Это позволило предоставить рекомендации по усовершенствованию прогнозирования фискальной эффективности в условиях экономической неопределенности национальной экономики.

Ключевые слова: фискальная неопределенность, прогнозирование фискальных индикаторов, бюджетное прогнозирование, нестабильность, бюджетно-налоговая политика.

Korcheva V. I.
Kriuchkova N. M.
Odessa I. I. Mechnikov National University

FISCAL EFFICIENCY FORECASTING UNDER UNCERTAINTY OF ECONOMIC DEVELOPMENT

Summary

The article discusses the features of forecasting methods of the fiscal indicators under economic uncertainty. Depending on the response of the state fiscal policy to the uncertainty there were described basic models of state behaviour. Analyzed different foreign countries' national characteristics in the prediction at different stages of economic development, depending on the degree of uncertainty. Studied the specificity of prediction of fiscal indicators in Ukraine at the present development stage. This allowed providing of recommendations for improving the effectiveness of fiscal forecasting in the context of economic uncertainty.

Keywords: fiscal uncertainty, forecasting of fiscal indicators, budget forecasting, instability, fiscal policy.

УДК 330.1:330.837

Шедяков В. Е.

ЭФФЕКТИВНОЕ УПРАВЛЕНИЕ СКВОЗЬ ПРИЗМУ СОЗДАНИЯ УМНОЙ ЭКОНОМИКИ

Освещены итоги изучения трансформаций управления, требующихся для обеспечения соответствия регулятивного механизма социально-экономическим изменениям. Особое внимание уделено рассмотрению тенденций усиления постсовременной модернизации культуры (в частности, управленческой) и становления «умного общества». Дополнительно акцентируется информационно-аналитическая составляющая достижения и реализации конкурентоспособности.

Ключевые слова: управление, стимулирование, умное общество, постсовременность.

Постановка проблемы. Усиление процессов формирования т.н. «умной экономики» настолько противоречиво, что позволяет учёным характеризовать их в диапазоне от безусловного блага до потенциальной «раковой опухоли». В любом случае, они оказываются весьма созвучны «обществу риска» и требуют адекватных «постмодерной культуре» технологий управления. Причём характер изменений настолько радикален, что не позволяет их игнорировать [1–5].

Анализ последних исследований и публикаций. Методологическая база статьи включает, во-первых, исследовательскую традицию рассмотрения процессов управления и смежных вопросов (организация, механизмы хозяйствования и регулирования, принятие решений, стимулирование и т.п.) А. Богдановым, М. и Н. Бунге, А. Венделиным, Г. Ганттом, А. Гастевым, Д. Гвишиани, В. Глушковым, В. Голиковым, П. Друкером, Г. Жебитом, П. Керженцевым, Ф. Кожуриным, В. Косолаповым, А. Кредисовым, П. Лебедевым, П. Магдановым, Д. Макгрегором, Ю. Осиповым, Р. Оуэном, А. Покрытаном, И. Поповой, А. Пригожиным, А. Расселом, А. Румянцевым, Г. Слезингером, Е. Старосьцяком, Л. Суворовым, Ф.Тейлором, В. Терещенко, Ю. Тихомировым, Ж. Тощенко, А. Тюрго, А. и М. Уилсонами, Б. Украинцевым, А. Файодем, Г. Фордом, Ф. Хайеком, Г. Хакемом, Ф. Херцбергом; во-вторых, характеристику эффективности жизнедеятельности (при учёте номенклатурно-терминологических особенностей её соотношения с эффективностью производства и взаиморезонирующими аспектами содержания и форм процессов, производительности силы и производительности, эффекта и результата, результативности, интенсивности, экстенсивности и проч. в высококонкурентной среде) А. Бузгалиным, Л. Гатовским, Б. Злобиным, Р. Ивановой, В. Камаевым, В. Каманкиным, А. Колгановым,

Л. Крыловым, С. Малининым, А. Милюковым, К. Марксом, В. Медведевым, В. Мишиным, В. Новожиловым, А. Ноткиным, В. Павловым, Ю. Палкиным, Ю. Пахомовым, И. Ройзманом, В. Сенчаловым, М. Солодковым, И. Столяровым, С. Струмилиным, Л. Тыкоцким, Р. Уотерменом, А. Чайновым, В. Черковцом, В. Феодоритовым, Т. Хачатуровым, П. Хромовым; в-третьих, особенностей постмодерной управленческой культуры в контексте создания «многоэтажной», «многоярусной» экономики, особенно отличительных характеристик управления в кризисных условиях и при неизбежности высокого уровня неопределённости Ш. Айзенштадтом, А. Ахиезером, З. Бауманом, У. Беком, Л. Беляевой, И. Валлерстайном, Э. Гидденсом, А. Горцем, Дж. Гэлбрейтом, В. Дрожжиновым, Р. Инглегартон, Н. Козловой, Дж. Куртом, Н. Лапиным, Ж.-Ф. Лиотаром, В. Мартьяновым, С. Матвеевой, Р. Парком, Н. Поляковой, Т. Сакайей, Ф. Тённисом, А. Уткиным, В. Федотовой, П. Фейерабендом, А. Этциони.

Выделение нерешённых ранее частей общей проблемы. Научно-теоретическое отражение происходящих и вероятных изменений – неотъемлемое условие соответствие «текущей реальности» хозяйственной среды. Таким образом, актуализируется задача исследования совокупности трансформаций организационно-управленческих отношений адекватно происходящим тенденциям формирования т.н. «умной экономики» и роста её структурирующего значения.

Цель статьи заключается в характеристике определяющих элементов постсовременного этапа исторических трансформаций управления с выявлением его специфических свойств, позволяющих обеспечивать конкурентоспособность при усилении черт «умного общества».

Изложение основного материала исследования. Хрестоматийное уподобление организации анато-